

П. А. И. С.
692

1-10

НАР. ЕКЗИБИТОР
Д. Е. П. С.

1940 4695

1939 г.

1939 г.

БЪЛГАРСКИ ВОИНИ

БЪЛГАРСКИ ВОИЪ

ГОДИНА XVII

1939

КНИЖКА 1

ЯНУАРИЙ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТЪ

ТЕХНИ ВЕЛИЧЕСТВА ЦАРЯ И ЦАРИЦАТА СЛЕДЪ БОГОСЛУЖЕНИЕТО
ПО СЛУЧАЙ НОВА ГОДИНА

ЕДИНСТВО ВЪ ТРОЙНА ПЛЪТЬ

Най-голямата сила на един народ се крие във единението му, във сцеплението между неговите синове за обща работа, във името на възтържествуването на неговите идеали.

Защо майката трепери денонощно надъ невръстната си рожба? Защото във нея вижда надеждата на утрешния ден, вратата във бъдещето, защитата на родината във дни, когато я застрашава напасть. Защо бащата се гордее със своя левентъ синъ? Защото вижда във него бащина отмяна, защото вижда, че и във неговата душа живятъ най-благородните чувства — на обичъ и преклонение къмъ родината.

Защо родината е спокойна и се гордее също така съ върнитъ си чедъ? Защото усеща, че у тяхъ сж породени най-благородни стремежи: да служатъ на *Царь* и родината, да сж готови винаги на жертви и подвизи!

И надъ всички тия стремежи, надъ всички тия желания за благоденствие, грѣ едно лжчисто име, една звучна и сладка дума: — България!

Тая дума трѣбва да обобщава усилията и съществуването на всички, тая дума властно шепне на всѣко ухо:

— *Царь*, войска, народъ — единство във тройна плътъ!

Ето залога на успѣха — във

тия думи, във единството на тая тройна плътъ, което е най-здравата основа на народното благоденствие. То е стена, която не може да разбие най-упоритата мощъ, то е потокъ, който не може да отбие ничия ржка, то е сила, непреодолима отъ никаква друга сила.

Отъ това единство се раждатъ други добродетели, които изграждатъ народното величие. Безсмъртни сж споменитъ, които ни свързватъ съ тия добродетели, на първо мѣсто между които стои храбростъта. Храбъръ е оня, който има за какво да милѣе, който знае какъ да го защищава.

Благодарение на това единство между *Царь*, войска и народъ, България отъ денъ на денъ все повече се приближава къмъ гордо и достойно величие, къмъ обезсмъртяване на българското име. Тия успѣхи я потикватъ къмъ още по-велики дѣла, които българинътъ, каквито и прѣчки да му се явятъ, ще сътвори и наложи. Защото във неговитъ гърди гори неугасимъ огънь, защото той цени дѣлата на достойнитъ предшественици и знае ключа на свѣтлото бъдеще: *Царь*, войска и народъ — единство във тройна плътъ! Нека презъ новата година това единство се засилва все повече, за да може родината да достигне пълно благоденствие, каквото достойно заслужава!

САМОДИВСКОТО ИЗВОРЧЕ

Д. БРАТЯНОВЪ

Цѣла година вече какъ ротата на Приморци отбраняваше позицията си на Южния фронтъ. Предъ нея високо и гордо се възправяше величествената Кожухъ планина, на хубоститѣ на която бойцитѣ не можеха да се радватъ, защото освенъ артилерийскитѣ снаряди и ужаса на барабанныя огънь, които имъ изпращаше често къмъ тѣхната позиция, нищо друго хубаво не виждаха отъ нея. Задъ тѣхъ, далечъ нѣкъде на западъ, между гънкитѣ на Селечка и Бабуна планина, сгушено и плахо се показваха кубетата на църквитѣ въ Прилепъ.

Отъ ранна утринъ до късна вечеръ тия смѣлчаци бѣха заети изключително съ укрепяване и отбрана на позицията си. Днитѣ течеха монотонно единъ следъ другъ и храбритѣ защитници не знаеха кога е празникъ и кога е дѣлникъ. Само камбанниятъ звѣнъ, който отвреме-навреме при-

лепскитѣ камбани изпращаха до тѣхъ, имъ спомняше, че има дни, които сж опредѣлени за почивка.

И все пакъ мисълта, че братиятѣ родната земя отъ покушенията на вражи кракъ и отстояватъ свещенитѣ права и историческитѣ идеали на българския народъ, ги подкрепяше и даваше опора и сили да водятъ борбата докрай, безъ нѣщо да имъ натези.

Съ несгодитѣ и лишенията на войната тѣ се справяха лесно и намираха начинъ да ги превъзмогнатъ. Отбиването на всѣкидневнитѣ вражески атаки бѣ вече обикновено нѣщо. Тѣ бѣха свикнали така съ тѣхъ, че колкото и отъ многобройни сили да се водѣха и каквато и силна артилерийска подготовка да имаше, отбиваха ги винаги съ голѣми загуби за противника. И доволни бѣха отъ сѣдбата си. Яденето имъ бѣше ядене. Землянки и закрития имаха хубави. Грижи нѣ-

маха никакви, защото други се грижеха за тях. Съ една дума, добре бяха и добре се чувствуха. Важно за тях бѣ победа-та. А още по-важно — да се спечели войната.

Ала всички добрини не се събиратъ на едно мѣсто. Все ще има нѣщо да липсва. На Приморци, тукъ, на тая хубава и така здраво укрепена позиция, където имаха почти всичко предоволно, имъ липсваше вода.

Задъ тяхъ, докъдето очитѣ имъ виждаха, се дилѣха много хубави и омайни долинки, но тѣ бяха сухи и безводни. Далечъ нѣкъде на северъ се синѣеше долината на Вардара, надъ която всѣка сутринъ и вечеръ виждаха да пада синята омара, но оттамъ нѣмаха възможностъ да си доставятъ вода, защото бѣше много далече.

Само въ гънкитѣ на Кожухъ планина, между нашата и противниковата позиции, всрѣдъ малка китна горичка, която изглеждаше като оазисъ въ пустиня, се намираще нѣкакво изворче, отъ което се снабдяваха съ вода много наши и противникови части.

Макаръ и да бѣше между дветѣ позиции, макаръ и да не го владѣеше никой, почти всѣка сутринъ около изворчето имаше престрелка: противникови и наши патрули отиваха рано сутринъ за вода, — и онѣзи, които изпреваряха, наливаха си и се чувствуваха добре презъ цѣлия день.

Вечеръ нашитѣ и противникови патрули си даваха среща пакъ при него, както момитѣ и ергенитѣ на изворчето край село. Разликата бѣ

само тая, че на изворчето край село околността се оглася отъ веселитѣ пѣсни и шеговититѣ закочки на момитѣ и ергенитѣ, а тукъ склоноветѣ на Кожухъ се огласяха отъ пукота на пушкитѣ и свиренето на куршумитѣ.

Но денемъ мъчно се отиваше на него за вода. И нашитѣ и противниковитѣ части бяха ревниви и никой никого не допускаше да отиде за вода. Ала все пакъ дълго време нашитѣ герои намираща начинъ да се ползуватъ отъ бистрата му като сълза вода.

Настѣпиха, обаче, дни, въ които никой не искаше да отиде за вода. Войницитѣ взеха да се страхуватъ отъ него и започнаха да го наричатъ Самодивското изворче. Тѣ предпочитаха да стоятъ по цѣли дни и нощи жадни, но да не отидатъ за вода, защото въ последнитѣ дни този, който отидѣше, не се връщаше вече. Каточе нѣкаква самодива се бѣ появила около него — който отидѣше за вода, тя го грабваше и въвличаше въ бистритѣ му води.

Много патрули разпращаха да разузнаятъ какво става около това толкова нужно, но опасно вече изворче, но никой нищо не можеше да каже. Донесоха само, че водата му станала много черна и че дъното на изворчето не се виждало вече. Трѣбваше, обаче, да се намѣри начинъ, за да се донася редовно вода отъ водоносцитѣ, защото горещинитѣ настѣпиха и мъчно можеше да се изтрае голѣмата жажда.

Въ единъ августовски день, когато горещинитѣ бяха непоно-

сими, слънцето обгаряше всичко и устнитѣ на бойцитѣ бѣха изсѣхнали и изпопукани за вода. Редникътъ Стоянъ Ивановъ Цинговски отъ Попово, който още отъ малкъ мечтаеше да види самодива, се яви при ротния командиръ, накаченъ цѣлъ съ войнишки матери и доложи:

— Господинъ капитанъ, искамъ да донеса вода за моитѣ другари, та макаръ и менъ да отвлѣче самодивата.

Ротниятъ командиръ, който съзнаваше, че трѣбва да сенаправи всичко, за да се преодолѣе тази

мжка, насърдчи Стояна, посочи му най-безопасния пѣтъ и го изпрати къмъ Самодивското изворче.

Стоянъ провѣри манеркитѣ, пипна паласкитѣ съ патронитѣ и бомбитѣ, щракна нѣколко пѣти затвора на пушката си и пое съ самоувѣрена крачка пѣтеката, която водѣше презъ гѣстия лещакъ за Самоковското изворче.

Следъ мигъ той се загуби отъ погледа на другаритѣ си. Всички мислѣха, че това е последното виждане съ него и че и той, както и много други, които отидоха преди него, нѣма да се върне вече.

Само Стоянъ не мислѣше така. Той трѣгна съ закана въ душата си — да одуши самодивата, но да донесе вода на другаритѣ си. Още щомъ премина двесте-триста крачки, той залегна между храститѣ и дълго разглажда мѣстността около изворчето. А следъ като разузна всичко, намѣри за добре да не мине презъ правата пѣтека, която водѣше отъ нашата позиция къмъ него, а да заобиколи и да се яви при изворчето откъмъ страната на противника. Така и стори. Той попритисна манеркитѣ около себе си, за да не издаватъ шумъ, провѣри бомбитѣ, поогледа се пакъ внимателно наоколо и потегли още по смѣло напредъ. Зави презъ малката долчинка, покачи се по

Наблюдателъ

стръмнитѣ сипеи, прехвърли хребчето и следъ малко се озова откъмъ противниковата страна. Стоянъ и тукъ направи едно кратко разузнаване къмъ страната на противника, за да не би нѣкой да се яви въ неговия тилъ. После пое по хребета, който водѣше право къмъ изворчето.

Колкото повече Стоянъ наближаваше изворчето, толкова по намаляваше крачката и усиливаше бдението си. Най-сетне, когато го приближи на около триста крачки, залегна въ сухата трева на малката могилка и реши да не се помръдне оттамъ, докато не види кога излиза самодивата и какво прави.

Залегналъ добре и прикритъ въ високата трева, Стоянъ дълго впиваше погледъ къмъ изворчето, безъ да забележи каквото и да било. Предъ очитѣ му блестѣха само малкитѣ сребърни ивици, които се изнизваха непрестанно отъ изворчето, губѣха се въ долчинката и усиляваха жаждата му. Измина доста време, докато се увѣри, че около самото изворче нѣма никаква самодива. Стоянъ измѣсти погледа си по-далече отъ него, за да види да не би тя да се е скрила нѣкъде изъ околнитѣ храсти. Ала следъ като огледа добре изъ тѣхъ, той се увѣри, че и тамъ нѣма нищо. Тогава реши да отиде и да налѣе вода отъ Самодивското изворче.

Но тъкмо въ момента, когато

Телефонисти

се готвѣше да стане и трѣгне къмъ изворчето, изъ единъ пжтъ право предъ него той забеляза задъ една трънка да се движи нѣщо и да отразява отъ себе си блѣсъцитѣ на слънцето.

Юнашкото сърдце на Стояна заигра и затупка съ всичката си сила.

— Ще уловя самодивата и следъ малко ще я заведа при ротния командиръ, — помисли той и стисна здраво пушката. Следъ това провѣри добре наоколо, за да се увѣри, че никой не го следи, и почна бавно, пълзешкомъ отъ храстъ задъ храстъ да се приближава къмъ самодивата. Само отъ едно се страхуваше той: да не би самодивата да почувствува, че има човѣкъ около нея, и да

изчезне. Затова Стоянь спираше дишането си по-често и ускоряваше пълзенето си. Но когато достигна на петдесет крачки от мѣстото, където бѣ забелязал самодивата, остана разочарованъ. За голѣма негова изненада това не бѣ никаква самодива, а двама противникови войници, залегнали съ пушки, насочени право къмъ изворчето.

Стоянь не трепна и не се изплаши. Безъ да мисли много, той стисна още по-здраво пушката въ рѣце, стана бързо и само следъ нѣколко скока се нахвърли като разяренъ тигъръ върху жертвата си и заби ножа въ гърба на единия отъ противниковитѣ войници, а мигъ следъ това го насочи къмъ другия, който, изплашенъ отъ всичко станало,

хвърли пушката си встрани и вдигна рѣцетѣ си нагоре.

Стоянь не се двоуми много. Бързо свали всички матерки отъ себе си, накачи ги на своя пленникъ, извади затворитѣ отъ пушките, окачи и тѣхъ презъ гърба му и му посочи изворчето.

Следъ като го застави да напълни матеркитѣ съ студена вода, той го подкара самодоволно презъ лещака къмъ нашата позиция.

Нѣколко минути по-късно Стоянь изправи предъ ротния си командиръ единъ високъ французки войникъ, който носѣше върху себе си около двадесетина матерки, пълни съ вода, и две безгласни пушки презъ рамото си, които бѣха взели много скъпи наши жертви и разнесли легендата за Самодивското изворче.

БАЛАДА НА ЮЖНИЯ ВѢТЪРЪ

ТЕОДОРЪ ТРАЯНОВЪ

Не разведряшъ, джбъ столѣтенъ,
погледа си помраченъ, —
съ духъ на стражникъ беззаветенъ,
блишъ надъ земенъ край несретенъ,
бдишъ надъ братъ, отъ братъ раненъ.

Мълчаливъ, нагледъ спокоенъ,
клони властно разпротрѣлъ,
споменъ виждашъ, родъ безброенъ,
братъ до брата, орлекъ строенъ,
пламъкъ въ погледи огрѣлъ.

На задушница, три ноци,
грѣй надъ тебе звезденъ кръстъ,
слушашъ, нѣгде бранни моци
стенатъ, неопѣти още,
молятъ за спокойна прѣстъ.

Расне твоятъ сънь вѣковенъ,
плачатъ въ тебе вѣкове!
Дигашъ нощемъ върхъ тжжовенъ,
молишъ, чакашъ грѣмъ върховенъ,
страшный сждъ да призове!

Въ твоята гордостъ кой досѣща
жаль и плачь на самота,
че въ молитвата гореща,
слънцето която срѣща,
сѣхнатъ сълзи на нощта!

Скоро, скоро, съ ведростъ свята,
ще посрѣщнешъ день великъ!
Ще разнася юженъ вѣтъръ
поздрава на бранни братя
и победния имъ кликъ!

КОЙ ИЗТИКА ГАУБИЦАТА

К. ИВ.

— Престононаследникътъ пристигналъ!

Тоя шепотъ се разнесе изъ позицията въ единъ отъ най-сждбоноснитѣ дни за България, тогава, когато следъ пробива на Добро поле всѣкаква връзка съсъ съседитѣ бѣше загубена, когато всички се бѣха объркали, когато дори дошлитѣ да се пожертвуватъ резервни части не знаеха кжде да заематъ позиция изъ широкитѣ фронтове на силно пресѣчената мѣстность.

Боятъ се водѣше южно отъ Кафадарци, на гребена при с. Ватошъ, бой на съпротива отъ пехотни части отъ 32-и пех. полкъ и нѣкои батареи отъ 16-и и 24-и артилерийски полкове.

Ожесточениятъ бой налагаше и ожесточена съпротива. Положението бѣше таково, че противникътъ трѣбваше да се задържи поне нѣколко дни, за да може да се устрои по-сериозна отбрана южно отъ Вардара, особено на Криволашкитѣ позиции.

Но кой можеше да стори това? Кой вълшебникъ можеше да спре размѣсенитѣ части и да устрои така съпротивата, че да се даде наистина силенъ отпоръ на противника?

Кой бѣше и кжде въ това време се намираше най-подходящиятъ командиръ, най-способниятъ човѣкъ за тая тежка задача?

За всѣки другъ би предположилъ човѣкъ, но не и за тоя, който на 19 септемврий се яви на позицията при Ватошъ, за да съ-

буди радостния и трепетенъ шепотъ:

— Престононаследникътъ пристигналъ!

Тоя шепотъ се разнесе като радостна ободрителна вълна, която залѣ сърдцата на бойцитѣ, върна силитѣ имъ, запали у тѣхъ въторга на самоотвержеността:

— Той, Престононаследникътъ е вече между насъ! Донесълъ е заповѣдь отъ главното командване: два дни да се задържимъ на тая позиция. Момчета, да спасимъ честъта на България!

Вестъта мигновено обходи цѣлата позиция и се настани въ сърдцата на храбрецитѣ.

— Престононаследникътъ пристигналъ!

Каменистата позиция се съживи. Работата закипѣ съ нова бодрость. Кой бѣше издалъ тая неизречена команда? Кой имъ внуши на ново да почнатъ копането на окопи, на картечни гнѣзда? Орждията заемаха позиция. Тамъ, кждето земята бѣше неподатлива за копане, струпваха камъни и срѣдъ образуваното леговище поставяха картечницитѣ. Офицеритѣ командваха по-оживено, събираха подофицеритѣ, даваха трескаво нареждания. Нѣкаква невидима сила направляваше мислитѣ на всички.

Противникътъ сякашъ схвана това и засили стрелбата. Една особена нервность бѣше обхванала всички. Тръпнѣха сърдцата предъ това невидимо око, което ги наблюдаваше и поощряваше по незначителни пжтища.

По една стръмнина войници се мжчеха да изтикатъ тежка гаубица. Напрѣгаха сили, но гаубицата не се помръдваше. Навѣрно поради силната умора силитѣ на момчетата не можеха да преодолеятъ тежестта на гаубицата. Въ тоя мигъ при гаубицата пристигна младъ офицеръ. Той спрѣ буйния си конь, слѣзе отъ него, разкопча сивия си шинелъ и хвана здраво едното колело:

схващаше необходимостта отъ огъня на гаубицата?

Момчетата напрегнаха последни сили и гаубицата се затъркала по стръмнината. Кой изтика гаубицата? Кой удесетори силитѣ имъ? Кой прогони умората имъ?

— *Престолонаследникътъ!* — прошепна ротниятъ командиръ. Така и предполагаша! Само тоя необикновенъ височайшъ примѣръ можеше да ги окрили така

Тѣхни Царски Височества Князь Борисъ и Князь Кирилъ въ с. Айватово, предъ Солунъ

— Момчета, тая гаубица трѣбва часъ по-скоро да открие огънь! Хайде, момчета! Хайде, хоо-опъ! Хоо-пъ! Да я изтикаме по-бързо, та по-бързо да откриемъ огънь! Тия думи подеиствуваха магически. Гаубицата се помръдна. Момчетата почувствуваха товара си облекченъ. Кой бѣше тоя, който присъедини силата си къмъ тѣхнитѣ сили? Кой бѣше тоя офицеръ, който така съзнателно се притече на помощъ, така живо

здроаво — да направи невъзможното възможно: гаубицата се намѣри на мѣстото си и откри огънь.

Доволни бѣха момчетата, преисполненъ бѣше *Престолонаследникътъ*. Честата стрелба на противника засипваше позицията.

Къмъ Мрежичко грамадни пожари бѣха окървавили небето.

Негово Царско Височество Престолонаследникътъ Князь Борисъ не се сепна отъ грохота на снарядитѣ. Той не се застоя повече

на тая позиция, но и не се върна. Следъ ценната Височайша намѣса въ тоя бой, *Князь Борисъ* възседна наново коня и обходи всички околни пехотни позиции. Навсѣкжде *Той* намираше думи да ободри войниците.

— Момчета, дръжте се, момчета! До утре вечеръ трѣбва на всѣка цена да запазимъ тая позиция. Да спасимъ честъта на българското оръжие и на родината!

На 20 септемврий сутринъта позицията бѣше напълно устрѣнена. Всички части бѣха заели мѣстата си. Рано сутринъта *Негово Височество Престононаследникътъ Князь Борисъ* наново пристигна на наблюдателното мѣсто на батареята на поручикъ Тодоровъ и на командира на артилерията полковникъ Сарайдаровъ. Оттамъ, задъ процепитѣ на високата скала, *Той* наблюдаваше бойното поле. Боятъ бѣше наново закипѣлъ. Чувствувахе се, че противникътъ сега е съ прѣсни сили, и многоброенъ. Огънятъ на снарядитѣ, размѣсени съ парчета отъ камъни, продължаваше да сипе и не преставахе да засипва страхотно позицията. Нашата артилерия се мжчеше да заглуши тоя трѣсъкъ, да преломи упоритостъта на противниковия артилерийски огънь.

Къмъ обѣдъ огънятъ стана пострашенъ. Петстотинтѣ крачки, които дѣлѣха вече защитниците отъ противниковитѣ вериги, тръпнѣха подъ свиренето на куршумитѣ. Тѣ съскаха като разлютени оси надъ орждията и надъ наблюдателнитѣ мѣста.

Н. Ц. В. Престононаследникътъ, наблюдавайки зорко, прецени решителния моментъ за огъващата се предъ противниковия огънь пехота:

— Стреляйте, поручикъ! — даде заповѣдъ *Той*. — Пехотата иска и чака вашата подкрепа. Дайте още два-три урагана срещу този противникъ, виждате ли.

Негово Височество Престононаследникътъ, безъ да се отмѣсти, отвърна съ усмивка:

— Е, може пъкъ, господинъ полковникъ, да ми е писано тукъ при васъ да умра и азъ!

Но полковникътъ продължаваше да моли:

— *Ваше Височество*, не бива повече да стоите тукъ. Жертвата наистина ще бѣде велика, но за България загубата ще бѣде още по-страшна! Оставете ние да Ви замѣстимъ.

Думитѣ на полковникътъ привлѣкоха намѣсата и на останалитѣ офицери. Полковникътъ не престана да моли *Престононаследника*, а на края се опита деликатно и да *Му* заповѣда.

Но думитѣ имъ бѣха заглушени отъ страшни трѣсъци. Засипваха ги камъни, димъ ги забулваше, тоя пътъ не безнаказано за обитателитѣ на наблюдателницата: кракътъ на наблюдателя подофицеръ бѣше счупенъ, ржката на подпоручика — натъртена. Разливащиятъ се грохотъ на нови снаряди бѣше все така жестокъ — косѣше безмилостно. Батареята привърши снарядитѣ. Офицери и войници изнесоха на

гръбъ нови снаряди, но скоро и тѣ се свършиха.

Престолонаследникътъ стоеше още тамъ. Злополучието на раненитѣ не го стресна. Войницитѣ чувствуваха, че сж извършили подвигъ, но чувствуваха величието и на единъ другъ подвигъ — подвигътъ на *Князь Бориса*, който дори при вида на раненитѣ не изпита страхъ и не се отдѣли отъ храбрецитѣ.

Най-после съветитѣ и молбитѣ на полковника и на другитѣ офицери постигнаха целта си: *Височайшиятъ* храбець напустна наблюдателното мѣсто, за да се яви на друга позиция, тамъ кждето бѣше не по-малко необходимъ.

Малко следъ напускането *Му*,

два тежки снаряда разрушиха скалата предъ наблюдателното мѣсто. Кръвь отъ ранитѣ на полковника ороси скалитѣ. Полковникътъ предаде командването на полковникъ Касъровъ и пеша, понеже конътъ му бѣше убитъ, се запжти къмъ превързочното мѣсто.

Върѣки всичко, донесената отъ *Негово Царско Височество Престолонаследника Князь Борисъ* заповѣдь за задържането на тази позиция два дни бѣше достойно изпълнена. Присжтствието на *Височайшия* боець въ тоя решителенъ мигъ, въ това сждбоносно за отечеството време, бѣше осветено отъ величието на една достойна отбрана.

НОВА ГОДИНА

ВЛАДИМИРЪ БОРИНОВЪ

Гонятъ се бѣсни вихрушки
въ роднитѣ снѣжни поля.
Вихъръ дърветата люшка,
много снѣгъ вѣнъ наваля.
Съ бѣлъ е кожухъ той загърналъ
земнитѣ черни гърди,
въ тѣхъ плодородното зърно
дрѣме подъ прѣсни бразди.
Иде пакъ нова година
прѣко земи и моря —
въ снѣжната бѣла родина
свѣтла надежда изгрѣ!
Свѣтла надежда за пролѣтъ,
слънце и цвѣтни вѣнци —
пѣсенъ да екне на воля,
въ кѣра да екнатъ звѣнци.
А низъ лжки по коситба
звѣнко да пѣятъ коси.
Пакъ да развѣятъ сѣтити
тучни, зелени коси.

Сто отъ едно да се ражда,
всѣки и бодъръ и ситъ —
далъ гръбъ на мжка и нужда —
нека да бжде честитъ!
Въ смѣхъ и охолство и радость
дни подиръ дни да летятъ,
та и на старо и младо
лекъ да е земниятъ пжтъ!
Гонятъ се бѣли вихрушки
въ роднитѣ плодни поля.
Вихъръ дърветата люшка,
снѣгъ преспи вредъ наваля.
Нова година предъ прага
чака — добре е дошла!
Ще я посрещнатъ съсъ радость
и въ градове и въ села.
Сурва, хей, сурва година,
здраве, сполука, имотъ,
въ скжпата свидна родина,
веселъ и дългъ животъ!

ДЪДО ТРАЙКО

НИКОЛАЙ ФОТАКИЕВЪ

Бѣше минало пладне. Лжчитѣ на юлското слънце се плъзгаха полегато по дебелитѣ листа на лозата, която се разстилаше надъ половината дворъ и хвърляше нашироко шарени сѣнки.

Дѣдо Трайко седѣше подъ нея на столъ, наведенъ надъ масата, а до него бѣ застанала жена му, баба Гюра. Тѣ бѣха унесени въ току що полученото отъ дѣщеря имъ Мария писмо, изпратено отъ България. Той го четѣше и си потриваше очитѣ, боеше се да не го лъжатъ. „Нима е истина, се питаше той, че това писмо е отъ Мария, отъ неговото любимо чедо, съ което се раздѣли въ оная бурна нощъ, когато тя съ много

други свои съграждани при отстѣпленieto на българскитѣ войски напустна бащината си стрѣха завинаги само за да не остане въ поробената земя?“

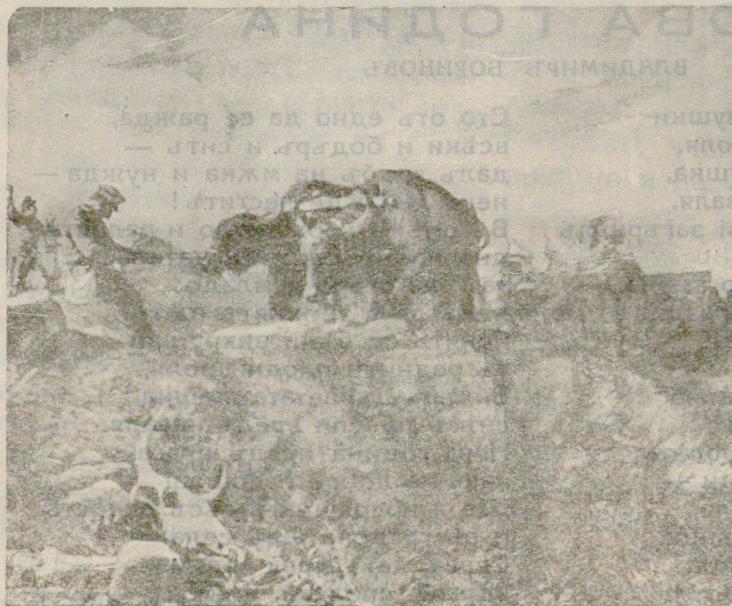
Колко много му се искаше и нему да замине съ тѣхъ тогава, за да отиде въ България, която толкова много обичаше, но редъ причини не му позволиха да стори това и той остана да живѣе съ надеждата единъ день да види пакъ чедото си и България. За тѣхъ Мария бѣ изгубена цѣли шестъ години, отнигде нищо не можаха да научатъ за нея. Сега радостъта имъ бѣше неописуема.

Дѣдо Трайко съ задавенъ отъ вълнение гласъ едва можа да каже на жена си:

— Мария ни пише, че е добре, омжжила се е и скоро ще ни дойде съ детенцето си на гости.

Последнитѣ думи той едва произнесе. Баба Гюра, чийто очи бѣха премрежени отъ сълзи грабна писмото, цѣлуна го и го скри въ пазвата си.

Една сутринъ изъ града бързо се разнесе новината, че дѣщерята на дѣдо Трайко, учителката, е дошла отъ България на гости на родите-

Другари

литѣ си съ своето дете.

Тя е единственият човѣкъ между многото други, който следъ толкова години успѣ да дойде въ своята родина.

Много близки и познати отъ азни краища на града бързаха да отидатъ и я видятъ. Едни искаха да узнаятъ нѣщо за

страната, която тѣй много обичаха, други, угрижени отъ неизвестността за сѣдбата на свои близки, да научатъ, ако могатъ, нѣщо за тѣхъ. Безлюдната иначе улица, въ която живѣеше дѣдо Трайко, бѣше оживена, всички бързаха къмъ неговата кѣща. Въ дома му бѣ настѣпило голѣмо празненство, въ кѣщи не успѣваха да посрещнатъ и изпратятъ гоститѣ.

Въпрѣки преклонната си възраст, дѣдо Трайко се движеше съ завидна лекота. Той ни за мигъ не заставаше на едно мѣсто. Дойдѣше ли нѣкой, ако е на двора, ще го посрещне, покани и последва веднага въ кѣщи, бързаше да чуе всичко онова, което дѣщеря му би казала на любознателния посетителъ за България, боеше се да не изпусне нѣщо.

Съ приковано внимание и за таенъ дѣхъ той я слушаше, ко-

По следитѣ на противника

гато тя разправяше за хубоститѣ на тая страна, за нейния храбъръ, трудолюбивъ и предприемчивъ народъ

Често пѣти той я караше да повтори, а понѣкога дори и да потрети нѣща, казани отъ нея за България. . .

Бѣше минала цѣла седмица откакъ дѣщеря му бѣше дошла, посетителитѣ бѣха съвсемъ намалѣли, баба Гюра съ по-малката си дѣщеря, подпомогнати отъ Мария, почистваше кѣщата, а вънъ въ двора седѣше дѣдо Трайко и се забавляваше съ своето мило внученце, малко хубаво момиченце съ черни, кждрави косички, които на кичури се рѣха надъ високото детско чело. То палаво подскаше наоколо му, закачаше го, теглѣше му броницата и когато успѣеше да му я вземе, захласваше се отъ смѣхъ, а съ него се смѣеше и той. А когато му каже-

ше „дѣдо“ — тази сладка дума, която отдавна дѣдо Трайко мечтаеше да чуе отъ устата на внуче, грабваше го въ прегръдките си, притискаше го силно и го задушаваше съ цѣлувки, а около тѣхъ бѣха се насъбрали съседски деца, които се любваха на красивата му внучка, а когато то заговаряше, децата го гледаха захласнато.

— Видите ли колко хубаво говори това дете български, хемъ вижте колко е малко, се обърна къмъ другарчетата си едно повъзрастно момиченце, а другитѣ сконфузено се погледнаха и наведоха глави къмъ земята.

— Сестро, — обади се по-малката дъщеря на дѣдо Трайко — какво да направя съ саксията, гдето я донесе?

— Защо? — попита Мария, която въ тоя мигъ поднасяше кафе на баща си.

— Ами цвѣтето е изсъхнало.

— Изхвърли прѣстѣта отъ нея,

прибери саксията, а после ще видимъ, може да насадимъ друго.

Дѣдо Трайко, който въ тоя моментъ поемаше кафето, го остави бърже на масата, изгледа Мария очудено и сърдито извика на по-малката си дъщеря.

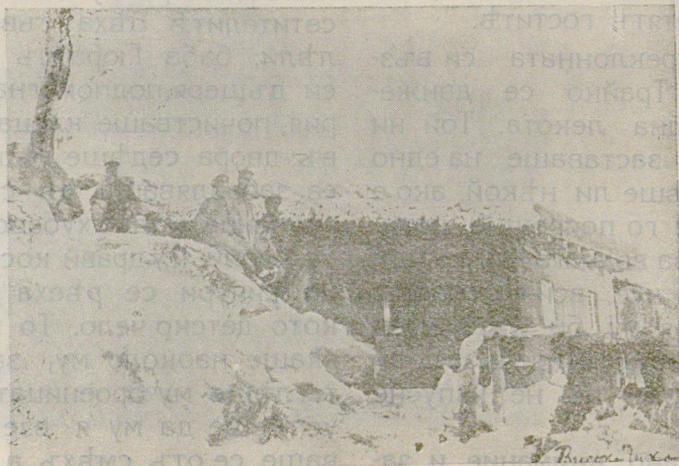
— Коя прѣстѣ ще хвърляте, дъще? Тази, българската ли?

— Да.

— Какъ така ще я хвърляте, не ви ли е грѣхъ? Тя е българска земя. Да не сте посмѣли да направите това чудо, ами вземете една торбичка, та я съберете и и когато умра, турнете ми я надъ главата. Азъ искамъ да лежа на родна земя, заклевамъ ви да направите това.

Дъщеря му постави прѣстѣта въ торбичка и я предаде на майка си, която я прибра въ сандѣка, гдето грижливо я пазѣше.

Две години по-късно дѣдо Трайко почина. Баба Гюра напълни съ прѣстѣта една възглавница и му я сложи подъ главата.

Наблюдателно мѣсто на Бѣласица — в. Висока чука

ВЪ АЛБАНСКИТЪ УСОИ

П. КЕРЕМИТЧИЕВЪ

Декемврискиятъ день още не бѣ се пробудилъ. А предстоеше ни дълъгъ, неизвестенъ пѣтъ, загубенъ въ мъгли и изненади изъ албанскитѣ снѣжни усои.

Пѣтъ дълъгъ — Призренъ — Люмъ-Куле — Бица, по който се бѣха отправили последнитѣ останки на вражата разбита отъ българското воинство войска.

Съзоряваше се, когато опашката на колоната се източваше съ обозитѣ отъ крайнината на Призренъ: 4-а дружина отъ 29-и пехотенъ полкъ съ една батарея тръгваше всрѣдъ непристъпни планини, за да догони противника.

Шосето Призренъ—Люмъ-Куле бѣше широко. То прорѣзваше Албанскитѣ планини, които се спущаха надъ него съ страшни

пропасти, въ които загинаха последнитѣ останки на вражето воинство.

Шосето лжкатуши по течението на р. Дринъ.

Вървимъ, — студениятъ зименъ вѣтъръ брули ушитѣ ни, затруднява пѣтя ни, осѣянъ отъ изгоренитѣ отъ противника при паническото имъ отстъпление автомобили, изоставени орждия, съ хвърлени въ рѣката затвори, ракли, обезвредени снаряди, сандѣци патрони, счупени пушки, недоизгорѣли архиви, нажсани телеграфни и телефонни жици, хиляди коли, файтони или катурнати въ рѣката, или препрѣчени шосето сжшо като барикади.

При вида на всичко това ние си представихме какъвъ е билъ паническиятъ бѣгъ на поразения противникъ, каква е била човѣшката уплаха и отчаяние подъ устрема на една победна стихия отъ огънь и снарядни мълнии.

Една безкрайна загадка обхваща душата при мисълта, че поразениятъ противникъ изпиваше до дъно горчивата чаша на своето безгранично помра-

На Царскитѣ стрелкови маневри

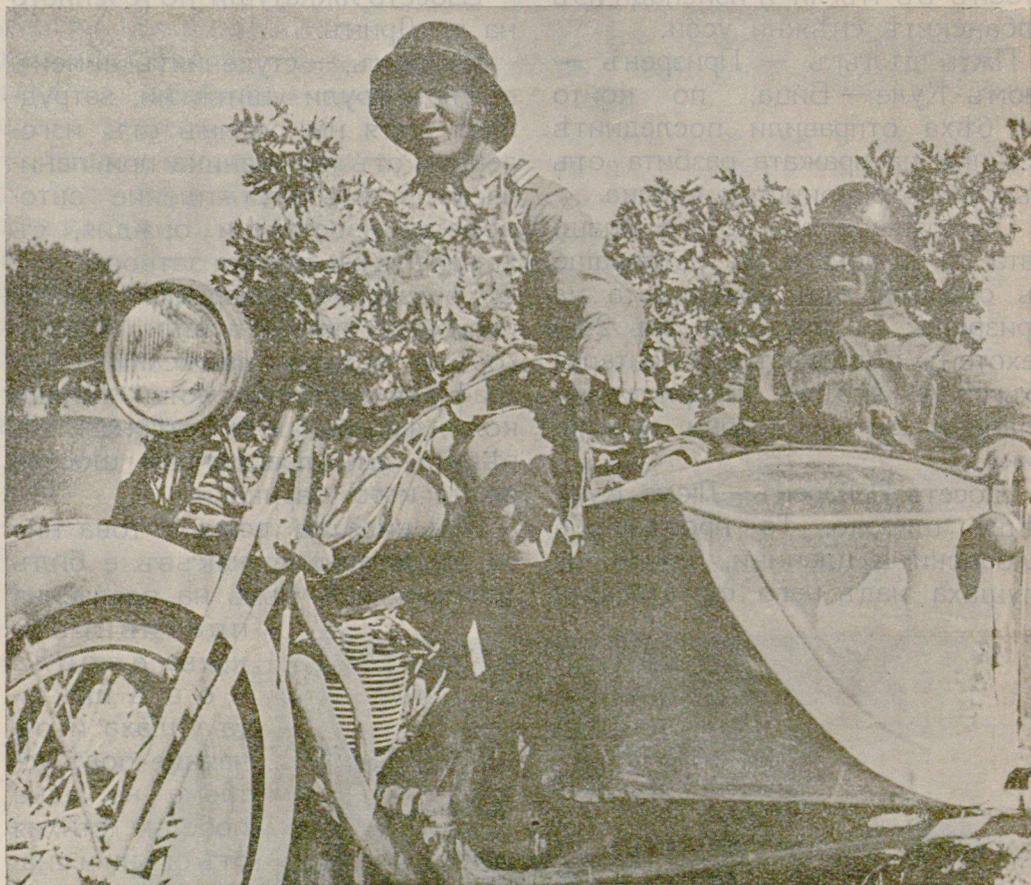
чение, предъ устрема на нашитѣ.

Предъ тебе е бѣгащата вража тълпа, дезорганизирана, разпръснатата, гонеща непристѣпнитѣ върхове, криеща се изъ усойтѣ, загиваща въ снѣжнитѣ пропасти,

* * * * *
Часътъ е 3 и половина следъ обѣдъ.

А слънцето отдавна е вече залѣзло.

Въ Албанскитѣ планини, които

Презъ време на царскитѣ стрелкови маневри

— гладна, боса, гола, обзета отъ панически страхъ, вдъхванъ и отъ победнитѣ бѣлгарски войски.

И тази тълпа ти навѣва мисълта, какво у нея се пробужда съзнанието, че победата е всѣкога на страната на този, който се бие и мре за своето, за родното.

губятъ върховетѣ си въ небето, слънцето само се показва надъ тѣхъ и се скрива задъ тѣхъ бързо, като оставя дълбоки сѣнки по стръмнитѣ урви и шеметно дълбоки пропасти.

Пъкъ и зименъ день е. Умората е голѣма. Студътъ сковава.

Намираме закрыта отъ усойни-

тѣ вѣтрове, гонещи се съ вой по шосето, скрита поляна.

Простираме бивакъ.

Но кой стои подъ палатката всрѣдъ ледения студъ?

Само острото въздушно течение, което иде откъмъ Ломъ-Кумъ, надува войнишкитѣ палатки, събаря ги.

Надлъжъ и на ширъ блеснаха голѣми овчарски огньове, сгрѣха морния станъ, който следъ малко захърка дълбоко, сякашъ непробудно.

И тебъ ти е драго, когато чувашъ това сладко хъркане, а въ душата ти се затайва една тиха любовъ за тия мжченици-герои, които сж изоставили и домъ, и пѣстроцвѣтни плодородни поля и съ беззаветна преданостъ чертаятъ новитѣ граници на отечеството.

* *

* *

Още призори дружината поема пѣтя за Бица.

Едва следъ три часа уморителенъ пѣтъ всрѣдъ снѣжни бури, побѣлѣлитѣ албански върхове пламнаха, покрити отъ тънки розови мъгли.

Но по шосето, което се извива по самия брѣгъ на р. Дринъ, сънно унесена, въ незнайна легенда още лежеше сѣнката на полумрака.

И пакъ — изпочупени коля, изгорѣли автомобили, катурнати въ Дринъ файтони, полуизгорѣли архиви, умрѣли отъ изтощение коне, — чакъ до Люмъ-Куле.

До Люмъ-Куле противникътъ бѣ успѣлъ да пренесе голѣма часть

отъ военнитѣ си материали, съ цель да даде последенъ отпоръ при Люмъ-Куле, но не успѣ.

Предъ Люмъ-Куле тѣ бѣха оставени стотици мъртви, надъ прѣснитѣ гробове стърчаха току що издѣлани дървени кръстове. Последно издихание на противниковата армия.

А по пѣтя отъ Люмъ-Куле до Бица — трупове на ранени, измрѣли отъ студъ, изоставени.

Защото отъ Люмъ-Куле започватъ козитѣ пѣтеки, по които само албанецътъ може да ходи, като сърна.

Навлизаме въ рѣдка гора. И тукъ печални остатъци.

Туку излѣзли отъ гората — чуваме рѣдки, а следъ малко и почести изстрели.

Засада? Спираме. Монотонна пѣсенъ, нѣкакъвъ чуждъ за насъ припѣвъ.

Оказа се албанска сватба. Нѣколко конника и забулена жена на конь. Албанци сватбари.

Дружината пое отново пѣтя си.

Ето — не много далеко се бѣлѣятъ масивнитѣ, каменни сгради на Бица, кацнали по висинитѣ, раздѣлящи се съ пропасти, въ дъното на които текатъ рѣки.

Вървимъ предпазливо. Ние знаемъ албанцитѣ.

Казаха ни, че били враждебни, негостоприемни. А се изненадахме. Посрѣщнаха ни съ истинско гостоприемство. Тѣмъ бѣ драго, че сме покрусили тѣхнитѣ противници и че имъ носимъ свободата.

Следъ съвещания на кметоветѣ на селото съ главатаря Алюшъ-

Ага, настаняватъ ни на квартири, съ мазгали.

Пламватъ нови огньове въ оджацитъ.

Албанцитъ сж между войницитъ и тѣ пѣятъ своитъ героични пѣсни.

Запѣха съ еднообразенъ припѣвъ тѣхната юначна пѣсенъ за плѣвенската обсада отъ руснацитъ.

Въ отбранителната армия на Османъ паша имало и една часть, състояща се отъ албанци. Тѣ се били храбро, смѣло, но — гладътъ победилъ. . .

Привечерь разездитъ донесоха:

— Никакви следи отъ противника. Той е вече къмъ Лешъ на Адриатическо море.

Ние погледнахме отъ върховетъ къмъ изтокъ: — какъвъ шеметенъ кървавъ походъ е било то — за 46 дни — отъ 1 октомври до 16 ноември 1915 г. — да пребродишъ цѣла Сърбия, да прогонишъ армията ѝ съ величави боеве — до Адриатика.

— Великъ е българскиятъ духъ! — нашепва смѣлото сърдце на българския воинъ.

Презъ Албания

ГРАНИЧАРЪТЪ

Б. КАЛАЙДЖИЕВЪ

Сурова зима. Голѣмитѣ студове сковаваха всичко.

Бѣше месецъ януарий. Отъ два дни въ Родопитѣ бушуваше страшна буря. Всички пѣтища и пѣтеки бѣха засипани съ дълбокъ снѣгъ и движението, особено по граничната линия, бѣше невъзможно.

Зловещата пѣсенъ на виелицата огласяше чукаритѣ на хубавитѣ Родопи и припомняше пѣсенъта на бореца, за когото противникова съпротива и прегради не сжществуваха. Всѣки се бѣше прибралъ въ къщи и чакаше края на бурята. Само вѣчно бойкиятъ роденъ граничаръ, съ устременъ погледъ къмъ далечни родни предѣли, стоеше като безстрашенъ часовой на поста си. Неговата фигура бѣше горда, стройна и величествена, а погледътъ му — огненъ. Въ него се четѣше готовността за саможертва предъ олтара на Родината.

Седѣхъ въ стаята, гледахъ въ далечината, наблюдавахъ гората. Деньтъ си отиваше, а снѣжната виелица все още не преставаше. Неволно си спомнихъ за времето, когато храбриятъ роденъ воинъ срѣдъ голѣмитѣ студове, виелици и снѣжни прѣспи победоносно бродѣше горди балкани, чертаейки границитѣ на Велика България. И предъ очитѣ ми изпъкнаха една следъ друга все повеличави мигове, които просла-

виха името на българския воинъ по цѣлото земно кълбо.

Телефонътъ иззвѣнѣ продължително. Станахъ сепнато, приближихъ се до него.

Обаждаше се граниченъ постъ № 14.

— Кой тамъ?—последва запитване съ треперещъ и смутенъ отъ вълнение гласъ.

Треперещиятъ гласъ на будния граничаръ продължи:

— Тази сутринъ къмъ 10 часа старшиятъ на поста съ единъ войникъ излѣзе въ патрулъ по граничната линия и още не се е завърналъ. Ето стѣмва се вече, а отъ тѣхъ никаква следа. Трѣбва да имъ се е случило нѣщо лошо.

Вълнението на граничаря отъ постъ № 14 бѣше голѣмо и азъ чувствувахъ, какъ той страдаше, и че бѣше готовъ да заплаче и да направи всичко, ако може да помогне на изчезналитѣ въ виелицата негови съграничари — вѣрни стражи на роднитѣ предѣли.

Заповѣдахъ да се пуснатъ постовитѣ кучета и двама отъ войниците на поста да излѣзатъ навънъ, да се изкачатъ на следната до поста височина, да видкатъ силно въ посоката къмъ която е излѣзълъ патрултътъ, следъ което да се вслушатъ добре, дали нѣма да доловятъ гласътъ имъ въ тъмнината.

Заповѣдта ми бѣше изпъл-

Деца сурвакатъ Н. В. Царя на Нова година

нена. Следъ половинъ часъ ми се доложи по телефона, че нѣма никакви признаци патрулнитѣ войници да сж близу около поста. Чудно! Седемъ часа срѣдъ снѣжнитѣ виелици и прѣспи въ този самотенъ балканъ!

— Случило се е нѣщо съ тѣхъ! — звучеха последнитѣ думи на граничаря отъ постъ № 14. Виелицата бѣше силна, тѣ сж били изложени на редъ опасности.

Можеше ли да не се патрулира този день? Да, можеше. Но българскиятъ войникъ не познава прѣчки и за него нито природнитѣ стихии, нито силниятъ противникъ сж въ състояние да му попрѣчатъ тогава, когато той е решилъ да изпълни служебния си дългъ. Това му повелява и свещената войнишка клетва. И затова тия двама граничари, въпрѣки лошото време и явната опасностъ за живота имъ, сж изпълнили задължението си по охраната на

границата.

Направихъ втората провѣрка по телефона, но патрултъ не бѣше се завърналъ. Тия провѣрки зачестиха, но отговорътъ на телефониста бѣше все единъ и сжщъ — отрицателенъ. Това ме силно безпокоеше. За менъ вече бѣше ясно, че тия мои вѣрни граничари сж станали жертва. Въ въображението ми минаваха най-различни предположения.

Може да сж затрупани отъ виелицитѣ, премръзнали и изгубили вече съзнание! Или сж паднали въ нѣкоя пропастъ и, нѣмайки възможностъ да викатъ и бждатъ чути, ще останатъ да пазятъ вѣчно границитѣ на Татковината си! Най-последно не е изключено да сж нападнати отъ глутница вълци. И какви ли не още предположения минаваха презъ главата ми. Всичко това ми причиняваше голѣми мъки и не ми даваше нито минутка спокойствие.

— Не, не. . . трѣбва да ги намѣримъ! — и азъ наредихъ за бързо устройване на спасителна команда. За нѣколко минути само войницитѣ отъ щаба на подучастъка бѣха на кракъ и всичко бѣше готово. Между насъ бѣха и нѣколко души селяни, които предлагаха доброволно услугитѣ си въ тая благородна задача.

Разстоянието до постъ № 14 бѣше 4 километра. Пжтеката, коя-

то водеше от селото за поста, беше затрупана с дебел сняг. Вилицата продължаваше със своята сила.

Прекръстихме се и потеглихме. Почна борбата с вилицата и дебелия сняг. Очитъ ни се пълниха с сняг. На мѣста потвахме до кръста.

Вървехме начело на командата. Минаха часъ, два, а постътъ още не се виждаше. Умората беше голѣма. Оставаше още малко.

Ето показва се свѣтлина, която блесна между украсенитъ с сняг елови дървета. Обадиха се и постовитъ кучета. Тѣхниятъ лай проехтѣ въ самотната гора. Стигнахме постъ № 14. Стоплихме се набързо. Време за губене нѣмаше. Дадохъ заповѣдъ командата да излѣзе и да продължи спасителната си работа. Тръгнахме по граничната пѣтека, по която беше миналъ патрултъ.

Мѣстността беше силно пресечена, а вилицата е все така силна. Прѣспигъ съставяваха голѣми прѣчки за движение.

Следъ малко вѣтърътъ намалѣ и скоро настѣпи пълно успокоение на гората. Престана пѣсенята на вилицата. Балканътъ утихна. Дебелата снежна покривка и укиченитъ с сняг елови дървета даваха чудна гледка за око̀то. Всичко се беше отдало на почивка

следъ страшната вилица. Само спасителната команда продължаваше да търси въ нощта изгубенитъ вѣрни граничари!

Стигнахме първата височина, отъ която се откри голѣмъ просторъ къмъ територията на срещнатата ни гранична стража. Дълбоки урви, вѣковни дървета и самотни скали се изпрѣчваха предъ уморенитъ ни очи. Свѣтлата нощъ позволяваше да се вижда надалече.

— Ехо-о-о! — проехтѣ високиятъ гласъ на единъ отъ командата. Следъ ехото пълно мълчание! Слухътъ на всички се насочи въ таинствената тишина и всѣки се мъчеше да долови човѣшки гласъ.

Ехото се повтори, потрети... Никакъвъ отговоръ!

Продължихме по граничното било. Часътъ беше вече единъ следъ полунощъ. Намирахме се на около 1 клм. отъ постъ № 14. Качихме се на друга още по-го-

Нейно Величество Царицата въ Инвалидния домъ на Коледа

Перистеръ — 1918 г.

лъма височина.

Ехото отново процепа въздуха и наруши гробната тишина.

— Кучешки лай!

Нѣкой се обади:

— Това е гръцкиятъ постъ, който отстои на около 2 клм. оттукъ по въздушна линия, но ако решимъ да трѣгнемъ въ тая нощъ, сигурно не бихме успѣли да стигнемъ и за три часа.

— Да отидемъ, господинъ капитанъ! Може би патрултъ, бойки се цѣлъ денъ съ виелицата и дълбокия снѣгъ, да е намѣрилъ подслонъ при тѣхъ, — обади се единъ отъ командата.

— Не. Презъ нощъта не е позволено, нито удобно, да се отива на граниченъ постъ, отъ срещнатата гранична страна, защото то може да предизвика последиствия, които не само да струватъ живота на нѣкой отъ насъ, но и да предизвика голѣми неприятности на страната ни. На границата не е нужно само граничарътъ да бжде внимателенъ, но

той трѣбва да бжде и тактиченъ, предвидливъ — отговорихъ му азъ.

Решихъ да се върнемъ обратно на нашия постъ и оттамъ на разсъмване да формирамъ нова команда, която да продължи търсенето на двамата наши граничари.

Отново бѣхме на постъ № 14. Душевната мъка у всички бѣ не описуема. Загубата

на нашитъ граничари не можеше така лесно да се изживѣе отъ всички — командири и равни. Всички съ нетърпение очакваха настѣпване на новия денъ, който може би ще ни донесе радостъ. Предположението, обаче, че тѣ сж станали жертва на виелицитъ у всички бѣше голѣмо. Започнахъ да обмислямъ начина, по който най-бързо бихме могли да ги откриемъ.

Новата команда замина. Стрелката на часовника отбелязваше последователно 7, 8, 9, 10. . . Като часовой стоехъ до телефона всѣки мигъ и чакахъ да извъни постъ № 14.

Телефонътъ зазвнѣ.

— Тукъ постъ № 14 — обади се старшиятъ на спасителната команда.

— Господинъ капитанъ, двамата войника сж живи и здрави и сега сж при насъ. Нощували сж на гръцкия постъ. Командата, приближавайки последния, ги срещна на пѣтъ за нашия постъ.

Разследвах случая. Оказа се, че патрулът, следъ като е напусналъ постъ № 14 и е тръгналъ по граничното било, заблудилъ се е въ гжстата мъгла, навлѣзълъ е на 4—5 км. въ гръцка територия и следъ като до 24 часа презъ нощта не се борилъ съ живота и смъртта, е намѣрилъ спасение въ гръцкия постъ. Войниците отъ последния отначало сж ги посрещнали съ оржие, като сж заели окопитъ предъ поста, смѣтайки ги за нападатели, но следъ като сж разбрали че сж наши заблудени въ мъглата и в мрака войници, посрещнали ги добре, дали имъ първа помощ и ги оставили да пренощуватъ на тѣхния постъ.

* * * * *

Войниче, отъ това, което ти разказахъ, запомни:

— Като войникъ на границата носи службата по охраната и

предано и съ нуждата предвидливостъ.

— Въ много лошо време, когато живота ти ще бжде изложенъ на опасностъ отъ природнитѣ стихии, доложи на своя командиръ, който, ако моментътъ не налага, ще отмѣни патрулирането поне за нѣколко часа.

— Разучи много добре мѣстността около твоя граниченъ постъ, за да можешъ, при нужда, бързо да се ориентирашъ.

— При патрулиране взимай всѣкога съ себе си граничното куче, което въ много случаи може да ти бжде полезно.

— Нощно време, безъ предварително предупреждение, не отивай на постъ отъ насрещната гранична страна, защото това може да ти струва живота.

— Бжди стегнатъ, строенъ и съ високъ духъ граничаръ, защото ти представяшъ предъ командиритѣ и войницитѣ на съседната страна своята родна войска.

На наблюдателното мѣсто

ПАТРИАРХЪ ЕВТИМИЙ

Н. ХР. ПЪТЛЕШКОВЪ

Било сждено, щото нашиятъ великъ воинъ Христовъ да прежсне своитѣ усилия, за да урежда своя манастиръ, както и да полага основитѣ на своята книжовна и просвѣтна дейность, защото презъ 1376 год., както се вѣрва, билъ повиканъ отъ царъ Иванъ Шишманъ да поеме патриаршеския жезълъ и върховенството на църковната управа. България била вжтрешно и църковно разединена, а народътъ обезвѣренъ въ всѣка земна правда и сила. Още докато билъ живъ Иванъ Александъръ, България била раздѣлена на три почти напълно самостоятелни области: Видинската областъ се управлявала отъ Иванъ Срацимиръ, Търновска България — отъ Иванъ Александра, следъ неговата смъртъ отъ Иванъ Шишманъ, а Добруджа заедно съ черноморското крайбрѣжие — отъ Добротичевия синъ Иванко. Това е било явното раздѣление на държавата, но всички български земи били подѣлени между множеството боляри, които се грижели повече за личното си благо, отколкото за единството и силата на България и за доброто на народа. И църковно България била разединена и разпокжсана: Търновска България се управлявала отъ търновскитѣ патриарси, Видинската областъ се управлявала отъ видинския митрополитъ, който изпърво поне по име се признавалъ за

висимъ отъ търновския патриархъ, ала, следъ като се възцарилъ Ив. Шишманъ, поради съперничеството между него и Срацимира и поради интригитѣ на цариградскитѣ патриарси, се отметналъ съвършено отъ Търново и призналъ върховенството на Цариградъ. Крайморскитѣ пѣкъ земи около Варна и Балчикъ и цѣла Добруджа вече отъ по-рано престанали да се подчиняватъ църковно на Търново, като признали главенството на цариградската църква. Притуримъ ли къмъ тази печална картина, каквато представяла разпокжсаната политически и църковно България въ ония дни, безправиеото на народъ и безимотни селяни, както и бързитѣ завоевания на турцитѣ и разединението на балканскитѣ държави, става ни ясно, въ какви мрачни и тежки дни Евтимий станалъ Търновски патриархъ.

Но не било по духа и сърдцето на нашия великъ воинъ Христовъ да изпитва страхъ, колебание и безнадеждие предъ великия светителски подвигъ, който го призовавалъ въ служба на църква, народъ и държава.

И светителствувалъ великиятъ воинъ Христовъ себеотдайно, мъжествено и безъ страхъ до края на земнитѣ си дни въ Търново и въ изгнание, защото великата му душа се топила отъ неутолимъ истински идеализъмъ, а мъжественото му сърдце признавало само единъ властелинъ надъ човѣшкия животъ — Исусъ Хри-

стостъ, Спасителтъ на човѣчеството.

* * * * *

Когато нашиятъ великъ воинъ Христовъ поелъ въ светата си и мжжествена дѣсница патриаршеския жезълъ, турскитѣ завоевания въ българскитѣ земи и на полуострова били твърде напреднали.

Тѣ лесно завладѣли цѣлата почти областъ между Сръдна гора и Родопитѣ съ градоветѣ Нова-Загора, Стара-Загора и Пловдивъ. Успѣхитѣ на турцитѣ принудили царь Иванъ Александра да склучи съ Мурада договоръ, та опасността отъ турцитѣ била отстранена, но България си спечелила силенъ врагъ въ лицето на маджаритѣ и на западнитѣ християнски народи. Следъ смъртъта на Иванъ Александра (1371 г.) съюзническитѣ отношения между българи и турци се обтегнаха. Иванъ Шишманъ не отишелъ въ помощъ на Мурада противъ сѣрбитѣ, та султантъ изпратилъ за наказание презъ есента на 1371 г. два силни отреди, отъ които единиятъ заелъ областта между Марица и Черно море, заедно съ градоветѣ Елхово, Ямболъ, Карнобатъ, Айтосъ и Созополъ, а другиятъ миналъ презъ Тракия, заелъ Златица, Ихтиманъ и Самоковъ, като застрашилъ София. Иванъ Шишманъ преклонилъ глава предъ Мурада, призналъ се за неговъ васалъ, а му далъ за жена сестра си Мара (1375 г.).

Въ 1382 г. турцитѣ превзели

София. Въ 1387 г. претърпѣли силно поражение при Плочникъ, но въ 1388 г. Мурадъ изпратилъ 30,000 войска, за да накаже Ив. Шишмана. Минали презъ Източна Стара планина, турцитѣ превзели Провадия, Преславъ, Шуменъ, Силистра, па застрашили цѣлото Шишманово царство. Затворенъ въ Никополъ, Ив. Шишманъ пакъ билъ поставенъ отъ Мурада на престола му въ Търново, но страната била превърната фактически въ турско владение. Изобщо Ив. Шишманъ мжчно се примирявалъ съ турскитѣ успѣхи, опиталъ се въ 1392 г., когато маджарскиятъ кралъ Сигизмундъ, съ помощта на папа Бонифацци IX, повелъ противъ турцитѣ силна войска презъ Сърбия, за да отхвърли унизеното си състояние на турски васалъ, но намѣренията му били открити, та още въ 1393 год. турцитѣ решили да свършатъ съ България.

Иванъ Шишманъ, за да бждѣлъ по-свободенъ въ тежката си и неравна борба съ турцитѣ, напустналъ своевременно Търново, чиято сждба оставилъ въ ржцетѣ на малобройнитѣ войскари, на родолюбивото гражданство и, най-вече на якитѣ му стени и естественитѣ му крепости...

Презъ лѣтото на 1393 год., на 17 юлий, се завършила тримесечната, споредъ преданията, неравна борба между защитници и турци. Търново пада въ турски ржце и се прекжсватъ днитѣ на Второто ни царство...

* * *

* * *

Тежки били днитѣ на триме-

сечната обсада, но, следъ като столицата паднала въ ржчетъ на варваритѣ, настанали още помжчни и безнадеждни дни за злочестото население на Търново и на прибралитѣ се въ него бѣжанци отъ завладѣнитѣ по-рано отъ неприятеля селища. Тъкмо презъ това усилено време Евтимий се проявилъ въ всичкото си величие на народенъ пастиръ и закрилникъ.

Докато траела лютата борба съ многобройнитѣ Баязидови пълчища, патриархъ Евтимий се старалъ всѣкакъ да поддържа и крепи духа на войска и население. Денемъ той успокоявалъ населението, грижелъ се да се настаняватъ бѣжанцитѣ, както и за прехраната имъ, нощемъ пъкъ се молилъ Богу колѣнопреклонно да закрила цѣлокупния български народъ и българската земя, да запази търновци отъ меча на свирепитѣ турци.

Чудно духовно и нравствено мъжество проявилъ Евтимий, следъ като турцитѣ завладѣли града и почнали да проявяватъ свирепство.

Предани до себеотрицание бѣха и чадата на Евтимия. Тѣ запазиха учението му и така отдадоха почести на тоя мъжъ за многото негови трудове. Тѣ бѣха готови не само да изгубятъ имотъ, домове, деца и сродници, но и кръвта си да пролѣятъ зарадъ благочестието, което получиха отъ него като отечески жребий...

Билъ вдигнатъ отъ войниците и светителтъ, но той бѣше ученикъ на Павла и като него бързалъ да се отдѣли отъ тѣлото си, за да заживѣе съ Христа, та рекълъ на варварина: „Защо, не праведнико, така безумно и безмѣрно унищожавашъ величието на моето достоинство? Първата жертва трѣбваше да бжде духовникътъ, а другитѣ да следватъ подиръ нея; пастирътъ трѣбваше да върви предъ овцетѣ и бащата предъ чадата си. По духовна благодать азъ бѣхъ пръвъ на всички, затова и пръвъ трѣбваше да изпия чашата на заколението; трудещия се работникъ пръвъ трѣбва да вкуси отъ сладкия си плодъ“...

Тѣй говорѣлъ великиятъ мъдрецъ и великъ воинъ Христовъ и викалъ палача, и главата си навеждалъ, и усърдно извивалъ врата си напредъ. А палачътъ приближилъ и билъ готовъ вече да му нанесе смъртния ударъ. Но убийствената дѣсница увиснала неподвижна, като ржка на мъртвецъ, прилепена къмъ живъ и движещъ се трупъ. И се потвърдило това, за което се молѣлъ Давидъ: „Отплати имъ, Господи, споредъ дѣлата, които е извършила ржката имъ“.

Ужасъ обзело и горделивия паша, и цѣлото исмаилтянско сборище. И светителтъ билъ оставенъ да се движи свободно, но идѣли днитѣ на изганичеството, за което ще се пише идния пътъ.

МАНЧО ГЕРОЯТЪ

ИОРДАНЪ П. ИЛИЕВЪ

Бѣха страшни, но славни дни тогава. По цѣла Европа бушуваше бурята на войната. Милиони човѣшки сѣщества, настървени, се дебнѣха, всѣки отъ тѣхъ заложилъ живота си въ името на единъ свѣтълъ идеалъ — да изпълни свещения си дългъ.

И ние, българитѣ, въ вихъра на великата война развѣхме свѣтли и свети знамена и съ устрема на славнитѣ си бащи и дѣди литнахме къмъ противника пришелецъ въ нашитѣ родни земи. Срѣдъ димъ и огънь, срѣдъ безконечното свирене на куршуми, пукотъ на шрапнели и ужасяващъ грохотъ на гранати българскитѣ лѣвове летѣха неустрашими и чувовни къмъ победата и славата.

— — —
Тихо и спокойно бѣше въ село Горнево. Тихо, но все пакъ въ душитѣ на всички се таеше непонятно вълнение и въ съзнанието имъ несѣтно се вкрадваше мисълта — не ще ли и българинтѣ нарами пушка за родни идеали?

И когато единъ день барабантѣ грѣмко заудря и глашатаятъ прикани всички селяни предъ общината, никой вече не се съмняваше, че е дошелъ часътъ на борбата. А когато кметѣтъ прочете манифеста за обща мобилизация и обявяване на войната, съ който се нареждаше всѣки годенъ за оржие да иде въ съответната му войскова часть,

никой не прие тази новина съ изненада — всички сякашъ я знаеха и очакваха съ трепетъ.

Отначало се възцари тишина, всѣки за мигъ се вглъби въ себе си, да изживѣе самъ тържествеността на този върховенъ мигъ, да прецени великата жертва, която се иска отъ него отъ Царь и Родина.

Но това трая само мигъ. Нѣкой смѣлчагъ хвърли нагоре калпакъ и съ цѣло гърло завика „ура“. Това стресна всички отъ тѣхната унесеностъ. Захвърчаха шапки, селото се оглуши отъ викове и пѣсни. Нѣкои пѣкъ се хванаха за пояси и заситниха съ буйни викове ржченица. Прегърнати по нѣколко въ редица, всички се затичаха по домоветѣ си.

Селото се оживи. Мажетѣ забравиха всичко и трескаво се приготвяха. Женитѣ, мълчаливи и смутени, съ трепереци ржце нареждаха сандѣчета и бохчи, долни дрехи и други нѣща.

На другия день всички вкупомъ трѣгнаха къмъ гарата. Цѣло село бѣше излѣзло да ги изпраща. Женитѣ презъ сълзи се смѣеха, старитѣ благославяха и пожелаваха успѣхъ, а децата — безъ да схващатъ истината, викаха до забрѣва и хвърляха цвѣтя къмъ отиващитѣ на война тѣхни бащи и братя. А тѣ, героитѣ, мирни орачи на полето, сякашъ не бѣха като вчера. Огрѣни отъ дивния пламъкъ на саможертвата, съ

искреши очи, като че ли не стъпваха на земята, а летѣха въ въздуха. Съ накривени шапки на глави, съ окичени съ цвѣтя чела и гърди, въ единъ гласъ пѣеха отдавна непѣти бойни пѣсни.

Въ селото останаха женитѣ, старцитѣ, децата и . . . Манчо Гайдовъ. Единственъ той не излѣзе на гарата да изпрати бойцитѣ. Не че не съзнаваше величието на момента, не че и той не искаше да имъ пожелае успѣхъ, но отъ срамъ. Той не бѣше служилъ. Когато събираха неговия наборъ въ казармитѣ, комисията го намѣри негоденъ за военна служба и го освободи. Убитъ духомъ, той се върна тогава отъ града. Въ цѣлото село му се присмиваха. Съ безкрайна болка въ душата той изживѣ този позоръ.

Но сега — свитъ въ своя домъ, съ обронена на гърди глава, той изживяваше отново своето страдание. Отъ очитѣ му се свличаха бавно едри сълзи. Нима толкова

е той негоденъ да иде съ борцитѣ и да се бие за Царя и Родината? Но той може да държи пушка, може да стреля, а въ решителенъ часъ може и безстрашно да умре. Какъ ще се мѣрка сега изъ село, какъ ще слуша злъчнитѣ задѣвки на женитѣ!

Жена му сѣщо се бѣше свила и спотаила въ единъ кжтъ и мълчеше. Не смѣеше да го погледне, не смѣеше и да му продума. Мжка ѝ бѣше, че и тя като другитѣ не можеше да го изпрати съ сълзи и съ цвѣтя. Знаеше тя, какъ ще ѝ се подиграватъ другитѣ жени, а тя ще мълчи, защото тѣ ще говорятъ истината.

И действително, цѣло село отново заговори за Манча. Женитѣ, като го видѣха, високо се провикваха къмъ него и се смѣеха. А нѣкоя ще подхвърли:

— Какъ жена му го води, такъвъ некадърникъ!

Общъ смѣхъ отговаряше на тази закачка. А друга ще викне:

— Манчо, поне да ни пазишъ по полето гжскитѣ.

Залинѣ Манчо. Не смѣеше да излиза изъ село. Залинѣ и жена му. Че то животъ ли бѣше! Ако станѣше нѣкоя пакостъ — я буря, я градушка, или пороенъ дѣждъ, Манча обвиняваха, считаха го за зълъ демонъ на селото.

Дойде вестъ, че

Зиме на Бѣласица — в. Висока чука

Манчовиятъ съседъ Кръстю е тежко раненъ. Жена му се движеше изъ двора, кършеше ржце и плачеше високо, сломена отъ мъката си. Манчовица боязливо се приближи до плета и съ тихъ гласъ каза:

— Не плачи, комшийке.

— Не плачешъ ти, защото твоиятъ мъжъ си е дома, при тебе, здравъ и читавъ.

Сякашъ ледена вода плиснаха по лицето на Манчовица. Колкото бѣше дребна, сви се още повече и съ тихъ плачъ се прибра въ къщи. Манчо чу всичко. Мъжа като въ клещи стисна гърлото му. Както бѣше гологлавъ, той излѣзе на пжтя, сви по крайнитѣ улици на селото и презъ нивята се запжти къмъ шосето за града. Лицето му горѣше отъ чудна решителностъ. Стискаше юмруци и не вървѣше, а тичаше.

Бѣше привечеръ, когато стигна въ града. Тръгна къмъ казармата и предъ нейния входъ срещна полковника, командиръ на новообразувания полкъ, готовъ да тръгне за фронта.

— Господинъ полковникъ, азъ съмъ Манчо Гайдовъ, отъ село Горнево, — заговори твърдо Манчо.

— Добре, какво искашъ? — добродушно го запита полковникътъ.

— Искамъ да ида на фронта.

Предъ войнишкитѣ земянки на в. Висока чука — Бѣласица

— Служилъ ли си?

— Не съмъ. Намѣриха ме не годенъ.

— Тогава остани си въ къщи.

— Господинъ полковникъ, пратете ме на фронта. Не мога да остана въ село, подиграватъ ми се. Азъ не съмъ негоденъ, ще се бия като другитѣ.

— Не може, Манчо.

— Господинъ полковникъ, — замоли се съ сълзи Манчо, — не ми отказвайте. Тамъ се биятъ всички, тамъ не гледатъ слабъ или пѣленъ е човѣкъ, а дали може да носи пушка и да стреля. За да се умре честно, господинъ полковникъ, не трѣбва да бжде човѣкъ силенъ само. Азъ съмъ готовъ да ида на фронта. Каквото е за другитѣ мъже, това искамъ да бжде и за мене. Азъ разполагамъ съ живота си и, като искамъ да го пожертвувамъ за Царя и Родината, никой не може да ме спре. Пратете ме, господинъ пол-

ковникъ. Иначе . . . ще поема пеша и ще стигна чакъ на фронта, кой ще ме изпжди тамъ и ще може ли?

— Ти и тука можешъ да бждешъ полезенъ, Манчо.

— Не, не. . . Пратете ме, господинъ полковникъ. . . Моля ви. . .

Полковникътъ се слиса отъ удивение. Въ този слабъ българинъ такъвъ духъ! Трогна го великото желание на Манча. Измъри го съ очи, сложи ржка на рамото му и кротко продума:

— Добре, Манчо. България все ще има полза и отъ тебе. Войникъ, — обърна се той къмъ единъ минаващъ войникъ, — отведи този човѣкъ въ казармата и кажи, че съмъ наредилъ да го облѣкатъ. Следъ малко ще се върна и ще наредя останалото.

Съ устремъ Манчо сграбчи ржката на полковника и я цѣлуна.

Измина доста време. Въ селото се чу, че Манчо билъ на фронта и билъ гордостъ за своята рота. Храбъръ и смѣлъ билъ въ сраженията. Всѣки въ себе си се замисли, бавно въ всѣко съзнание образътъ на Манча израстна и предишниятъ злъченъ присмѣхъ се замѣни съ нескривана възхита

А Манчовица — тя изправи глава и въ очитѣ ѝ всѣки можеше

да прочете вътрешна радостъ и гордостъ; гордостъ, че може смѣло да гледа наоколо и съ открито и чисто чело да срѣща всѣки погледъ и всѣка дума.

Манчо наистина бѣше на фронта. Той бѣше сякашъ възроденъ, лицето му заруменѣ и снагата му сякашъ наедрѣ отъ силното му желание за подвигъ. Той бѣше винаги на най-опасното мѣсто, винаги доброволецъ за опасни действия. Излагаше се смѣло на куршуми и гранати, но смъртта като че се боеше отъ него, щадѣше го. Отъ най-кървавитѣ сражения той винаги излизаше читавъ. И единъ следъ другъ орденитѣ за храбростъ се редѣха на гърдитѣ му. Бѣше станалъ за примѣръ на войницитѣ.

Велико тържество бѣше въ село Горнево, когато той се върна въ отпускъ като фелдфебелъ, съ хубави дрехи и лъскави ботуши, съ множество блестящи ордени на гърди. Че то бѣше ликуване и пѣсни, че то бѣше едно посрѣщане, каквото дотогава Горнево не бѣ виждало.

Идете въ село Горнево и щомъ стане дума за война, всѣки отъ селото съ възторгъ ще ви заговори за героя Манчо. А ако случайно го видите да се движи по пжтя вече застарѣлъ, ще сте свидетели на милата почитъ, която му оказватъ Горневци.

БАЧО КИРО ПЕТРОВЪ

Т. АНАСТАСОВЪ

Отъ тая година, 1848, когато започна своето даскалско поприще, та до края на своя животъ, днитѣ, които прекара Бачо Киро Петровъ, бѣха изпълнени съ трудъ, лишения и борби.

Но това не отчайваше народния труженикъ, който нито за мигъ не прояви слабостъ, не отвърна погледъ отъ народа си и не възропта противъ своята тежка ория.

Въ борбата и нищетата той възмжжаваше. Неговиятъ духъ укрепваше. Четѣше книги, обогатяваше езика си, познанията си и дори отново отиде въ Батосhevския манастиръ, за да се доучи.

Въ скоро време той обиколи като даскалъ селата Вишовградъ, Мусина, пакъ Коювци, Махалци и Горни-Турчета, родното си село.

Когато апостолътъ Ангелъ Кънчевъ бѣше дошелъ въ с. Горни-Турчета, за да основе революционенъ комитетъ, Бачо Киро бѣше първиятъ, който се записа и сърадоу възпие идеята за народно въстание.

Цаняванъ за даскалъ, както се пазарятъ селски аргати, ту за 200 гроша и едни калеври, ту за 500 гроша и 30 крини жито, ту само за 1000 гроша, той обикаляше селата около родното си село, докато най-последенъ първенците на последното го задържаха и не го пушнаха да ходи другаде даскалъ.

Преминаването на четитѣ на Филипъ Тотя въ 1867 год. и на

Хаджи Димитра и Стефанъ Караджата въ 1868 г. още повече разпали желанието на българския народъ да се освободи отъ турското иго. За този день подготвяше народа и Бачо Киро. За борбата си срещу гръцкия владика въ Търново той бѣше лежалъ вече въ търновския затворъ цѣлъ месецъ презъ 1864 г.

На 1869 година взе братята си Гаврилъ и Христо и ги заведе въ Берковица при владиката Доротея Софийски, за ди ги запопи. Дори този владика, когато тръгваше да събира мирията отъ паството си, не се отбиваше въ с. Горни-Турчета, защото тамъ имало „церно куце“.

Отъ тогава мечтата му бѣше да отиде въ Букурещъ, Бѣлградъ и Виена.

Въ 1869 г. Бачо Киро основа въ с. Горни-Турчета първото читалище въ тоя край — „Селска любовъ“.

Бачо Киро, нареченъ въ найраннитѣ години на своето даскалско поприще така на присмѣхъ, бѣше станалъ наистина единъ голѣмъ Бачо за селянитѣ отъ Търновския край. Той бѣше спечелилъ сърдцата на всички. Той насталяваше, нареждаше и всички го слушаха. Пишеше стихове и ги четѣше на съселянитѣ си. Описа въ стихове и цѣлата Френско-пруска война. Ходенето си по селскитѣ сборове осмисляше, като записваше народни приказки и пѣсни. Но неговата любовъ къмъ

пжтуванията никога не престава-
ше да го човърка.

Единъ день нарами торбичката
си, сложи въ нея каквото може-
ше да се побере за ядене, пъхна
тамъ и калевритъ си, за да ги
запази да не се скжсатъ, и, пое
къмъ Влашката земя.

Разходи се изъ Букурещъ и по-
неже паритъ му се свършваха, по-
бърза да се върне пешъ до Гюр-
гево. Денемъ пжтуваше, а нощемъ
се свиваше подъ нѣкой мостъ
или край огъня на керванджии,
рѣфаше като тѣхъ печенъ мисиръ
и заспиваше върху шепа сѣно.

Щщата година ходи и въ Ца-
риградъ. Голѣма частъ отъ пър-
венцитъ на народното движение
работѣха въ столицата на Тур-
ската империя. Бачо Киро искаше
отъ тѣхъ да се запознае по-до-
бре съ народното дѣло. Отъ Ца-
риградъ се върна по море въ
Варна и оттамъ пешъ се при-
бра въ селото си.

Презъ 1873 г. Бачо Киро за-
мина съ параходъ за Земунъ и
Бѣлградъ. Въ столицата на сво-
бодна Сърбия той се видѣ съ
войводата Дѣдо Цеко, на когото
остави своитѣ записки за габров-
ското въстание на Капитанъ Ни-
кола, за сраженията на Филипъ
Тотя, Хаджи Димитра и Стефанъ
Караджата.

Отъ Бѣлградъ Бачо Киро се
върна пешъ — нѣмаше пари за
параходъ.

Съ чибучка въ устата, съ торба
на рамо, босъ, недоялъ, той оби-
коли пешъ почти цѣла Сърбия.
Въ дунавското пристанище Ра-
дудевацъ се срещна съ единъ бъл-

гарски търговецъ отъ Русчукъ,
на когото Бачо Киро подари една
отъ книжкитѣ си. Търговецътъ
му даде една рубла. Бачо Киро
се качи на парахода и се спрѣ
въ Свищовъ, при старитѣ си по-
знати, на които разправи за своитѣ
приключения.

— Много нѣщо видѣхъ и мно-
го научихъ, — завърши Бачо Киро
впечатленията си.

— И цѣла година да разпра-
вящъ, пакъ бихме те слушали, —
отвърнаха познатитѣ му, — но по-
хубаво е всичко това да го на-
печатишъ, та всѣки да го про-
чете.

Бачо Киро обеща да стори това.

На следната година читалище-
то отпечати и това му пжтеше-
ствие, написано въ стихове.

Бачо Киро написа и драмата
„Сиромакъ Танчо“, по разказа на
Л. Каравеловъ „На чужди гробъ
безъ сълзи плачатъ“. Тя бѣше
разучена отъ трупата, но не се
игра, защото турцитѣ не позволиха.

Бачо Киро бѣше въ връзка съ
мнозина отъ народнитѣ дейци. По-
лучаваше отъ тѣхъ книги за чи-
талището. Получаваше и вестни-
ци, които описваха лошото поло-
жение на българитѣ. Българитѣ
се стѣгаха за борбата. Бурята на-
ближаваше.

На 20 априлъ 1876 г. избухна
Срѣдногорското въстание. Ржка-
вицата бѣше хвърлена въ лице-
то на тирана. Неравната, но ге-
роична борба започваше. Всѣки
българинъ трѣбваше да поемъ
своя дѣлъ въ нея. Ще успѣятъ
ли северняцитѣ да подадатъ на-
време братската си ржка презъ

Балкана? Не бива потомството да ги обвини, че сж закъснѣли съ своята помощ.

Апостолътъ на Търновския революционенъ окръгъ, Стефанъ Стамболовъ, заповѣда на преобращенския монахъ, отецъ Харитонъ, да събере четата си въ с. Мусина и да я поведе къмъ Балкана.

Горни-турченци наизвадиха отъ скривалищата кремъкличенитѣ пушки, пищови и саби, препасаха фишеци презъ кръста и по мръкнало на 27 априлъ се измъкнаха отъ къщитѣ си, безъ да ги усѣтятъ турцитѣ.

Начело имъ вървѣше самъ Бачо Киро, подвоевода въ голѣмата чета на о. Харитона.

Нощта бѣше тъмна. Тежки дъждовни облаци покриваха небето. Като привидения се движеха въ тъмнината въстаницитѣ, въздържайки се съ мжка да пазятъ тишина и да не даватъ изразъ на голѣмата си радостъ, която бликаше въ душитѣ имъ.

Посрѣдъ нощъ въстаницитѣ пристигнаха въ с. Мусина, дето ги очакваше о. Харитонъ съ своя щабъ. Следъ малка почивка воеводата поведе четата къмъ Балкана. Нѣмаше време за губене. Трѣбваше часъ по-скоро да се събератъ съ габровската чета на Цанко Дюстабановъ.

На 29 априлъ следъ обѣдъ четатата се отби да почине въ Дръновския манастиръ „Св. Арахангелъ Михаилъ“. Когато се нахрани да продължи пътя си, съгледвачитѣ донесоха, че турски войски и башибозуци сж заели всички пътеки около него.

Нѣмаше какво друго да се прави. Четата се прибра задъ дебелитѣ стени на манастира и се приготви за борба съ вѣковния тиранинъ.

Дъждътъ и върнатата стрелба на въстаницитѣ възпираха турцитѣ далече отъ манастира. Мрачната балканска нощъ легна като черъ саванъ надъ новата голгота на българския народъ. Въ манастирската ограда никой не затвори очи за сънъ.

На сутринята турцитѣ, накацали по скалитѣ надъ манастира, първи започнаха стрелбата срещу въстаницитѣ.

И пакъ куршумитѣ зафучаха въ манастира съ още по-голѣма сила. Всѣки день турцитѣ увеличаваха своитѣ войски около манастира, но съ всѣки день упоритостята на въстаницитѣ нарастваше. Понѣкога самъ о. Харитонъ грабваше пушката и съ изкусното си стреляне поваляше въ пропастьта смѣлитѣ турци, които се опитваха да надничатъ отъ скалитѣ въ манастирския дворъ.

Бачо Киро съ личния си примѣръ и своето огнено слово насърдаваше въстаницитѣ. Той бѣше въ първитѣ имъ редици. Подпоручикътъ отъ руската войска Петъръ Н. Пармаковъ, командиръ на дружината, умѣло водѣше отбраната на манастира.

Но една нещастна случка понижи силно духа на въстаницитѣ.

Въ една отъ стаитѣ на манастира воеводата о. Харитонъ, братътъ на Бачо Киро попъ Гаврилъ и още нѣколцина въстаници правѣха фишеци. По пода бѣше ра-

сипанъ барутъ.

Влѣзе единъ отъ въстаницитѣ да съобщи нѣщо на воеводата и отъ уважение къмъ него, като направи движение съ ржката си, за да скрие цигарата, която пушеше задъ гърба си, изгърва я върху расипания барутъ.

Последва взривъ. Таванътъ на килията се срути, а лицата и ржцетѣ на всички, които бѣха въ нея изгорѣха. Отецъ Харитонъ безпомощно пулѣше слѣпитѣ си очи и халѣше устни отъ болка.

Веднага за воевода бѣше избранъ подпоручикъ Пармаковъ. Въстаницитѣ, които бѣха се струпали въ двора, отново заехе мѣстата си по манастирскитѣ стени.

Но обрачътъ около манастира ставаше по-плътенъ и по-здравъ. Самъ бригадниятъ генералъ Фазлж-паша ржководѣше обсадата съ около шестъ хиляди войници. Шестъ хиляди турски войници срещу двесте български въстаници, които бѣха толкова зле въоржжени съ своитѣ стари и ржждясали отъ влагата шишанета!

Турцитѣ докараха и орждия. Гранатитѣ започнаха да разрушаватъ манастира. Шестъ хиляди пушки изсипваха непрекъснато куршуми срещу храбритѣ въстаници и покриха като градъ двора на манастира.

Цѣли десетъ дни се бориха шепата въстаници.

Начело съ воеводата Пармаковъ тѣ се втурнаха срещу турскитѣ редици, но всички намѣриха смъртта си въ борбата гърди срещу гърди. Снѣгътъ, който завалѣ, ясно показваше стѣпките

на тия, които бѣха успѣли да се промъкнатъ. Турцитѣ ги настигнаха.

Само Бачо Киро намѣри потайна пжтека и се изплѣзна отъ огнения обржчъ. Каленъ, мокъръ и полупримрѣлъ отъ гладъ, той трѣгна презъ гори и долища. Подслони се за малко въ Балванска махала при приятеля си даскалъ Иванъ. И пакъ заскита изъ гори и полета като подгоненъ звѣръ.

На 12 май се примъкна до родното си село. Скри се въ единъ плѣвникъ край селото. Но скоро мнозина се научиха за идването на Бачо Киро. Уплашиха се нѣколцина, че може да се научатъ турцитѣ и да запалятъ селото, та решиха да уловятъ бунтовника и да го предадатъ на турскитѣ власти.

Изненадаха Бача Кира въ плѣвника и го вързаха. На следния день, 16 май, заптии подкараха бунтовника за Търново. Бачо Киро едва свари да напише на стената на колибата съ вж-гленъ: — Изгориха ме свои хора. Но азъ имъ прощавамъ!

Самъ Фазлж-паша изведе Бачо Киро предъ сжда, който заседаваше въ Търново, и го посочи на българитѣ, членове на сжда:

— Ето, този е вашиятъ прочутъ даскалъ Киро!

И прибави съ насмѣшка:

— Най-голѣмиятъ бунтовникъ и врагъ на султана и исляма.

Бачо Киро бѣше изтезаванъ въ затвора. Този красивъ и строенъ мжжъ, съ зарешена на пжтека коса и огненъ погледъ, съ мургаво лице и засукани мустаци,

съ чисти дрехи, бѣше сега окжсанъ и брадясалъ. Но неговиятъ духъ никакъ не бѣше сломенъ.

Той се изпрази гордо предъ сѣдиитѣ и смѣло ги загледа.

Председателтъ на сѣда Али Шефикъ бей, изпратенъ нарочно отъ Цариградъ за сѣдене на бунтовниците въ Търновския санджакъ, се смали и стана малъкъ, дребенъ, предъ величието на вѣстаника.

Той бавно вдигна очи отъ книжата, които мачкаше въ ржцетѣ си:

— Какъ се казвашъ?

— Даскалъ Киро Петровъ. Но народътъ, който ме обича, ме нарича още и Бачо Киро.

Насмѣшка блесна въ очитѣ на бея:

— Хъмъ, този народъ, който те предаде въ ржцетѣ ни, нали?

— Това бѣха заблудени хора, които и баща си биха предали. А българскиятъ народъ, за когото говоря, се би рамо до рамо съ мене! И между васъ, турцитѣ, има добри хора, ама отъ това не следва, че всички турци сж добри и че управлението ви е добро.

— Стига! — удари песникъ о масата председателтъ. — Казвай само това, което те питамъ, иначе ще те изпратя отново въ затвора! Какво занятие имашъ? Години?

— Даскалъ и на малкитѣ и на голѣмитѣ. На 41 година. Но ако бѣхме успѣли, Богъ щѣше да продължи годинитѣ ми.

— Брей! — очуди се беятъ. — Толкова възрастенъ, съкакви луди работи се занимава! Султанътъ отъ престола ще сваля, държавата

ще разсипва! Не те ли дожалѣ за децата ти, за твоя животъ?

Бачо Киро не отговори веднага. Позамисли се. Тънка усмивка се изписа на устнитѣ му. Спомни си едно свое стихотворение. Издекламира го.

Следъ това бунтовникътъ преведе стихотворението на турски.

Турцитѣ изцѣкаха съ езикъ отъ очудване. Самитѣ тѣ не приказваха на такъвъ хубавъ турски езикъ.

— Не мога да се начудя, — каза беятъ, — какъ можа да се подлъже толкова уменъ човѣкъ! Кажми ми, какво те накара да станешъ бунтовникъ?

— Народнитѣ теглила, бей ефенди — отвърна Бачо Киро. — Малко знаехъ за тѣхъ. Но отъ Цариградския вестникъ „Право“ научихъ, че българскиятъ народъ пѣшка подъ непосилното бреме на тиранията. Своеволия, избивания върши всѣки день турската властъ надъ беззащитнитѣ ми братя. Ето, мене дори и като затворникъ ме обраха вашитѣ хора. Взеха ми и последната парà.

Бѣловласъ турчинъ стана отъ сѣдийската скамейка и подаде кесията си на бунтовника:

— На, вземи това. Дано не сж по-малко отъ тия, които сж ти откраднати.

И като се обърна къмъ сѣдиитѣ, чукна съ прѣстъ челото си:

— Не е съ цѣлия си умъ. Бедниятъ! Самъ Аллахъ го е осѣдил!

За тази мисълъ се залови подиръ малко и защитникътъ на подсѣдимия, адвокатътъ Джовани Икономовъ.

— Вие виждате, господа сѣдии, че сѣ много прави думитѣ на Ет-хемъ бея, — каза той, — какъ може човѣкъ да стане бунтовникъ само отъ прочитането на нѣкакъвъ вестникъ. Явно е, че предъ васъ стои лудъ човѣкъ!

Но Бачо Киро избухна гнѣвно: — Това не е вѣрно! Азъ не съмъ лудъ!

Всички останаха слисани отъ тия думи на бунтовника, който щѣше да бѣде оправданъ. Въ стаята настѣпи тишина. Бачо Киро самъ си слагаше вѣжето на врата.

Потикнатъ отъ нѣкаква неземна сила, той изпѣчи гърди и издекламира на турски:

— Азъ Бачо Киро съмъ, единъ

комита срещу турцитѣ саминъ. Въ Дрѣновския манастиръ тамъ отидохъ съ пушка на рамо. Правда народна излѣзохъ да диря, не искамъ това отъ васъ да крия. Самъ ще си метна вѣжето, така въ народа ще бѣде пѣто!...

Сега вече нищо не можеше да спаси смѣлия бунтовникъ. Председателятъ изкрѣска на запие-тата:

— Изведете го!

На 28 май 1876 година Бачо Киро, народниятъ труженикъ и борецъ за свободитѣ на българския народъ, увисна на бесилката въ Търново — срѣдъ площада, дето сега се издига скроменъ паметникъ.

НА СОЛУНЦИ

НИКОЛА Г. НАЧЕВЪ

Стихийно ви се носѣше урата, навредъ, кждето стигна ви кракътъ, смъртта съ усмивка чакахте въ борбата и устремътъ ви съ жажда за разплата, сломяваше врагътъ.

Вий спрѣхте на Егея предъ водитѣ и горди стгнахте до Буларѣ, при Дойранъ вий надминахте бацитѣ, при Черна гинѣхте като орлитѣ — дългътъ ви бѣ кумиръ!

Покрихте съ лаври пѣтя на дѣдитѣ,

и знамето ви свѣтло е до днесъ:

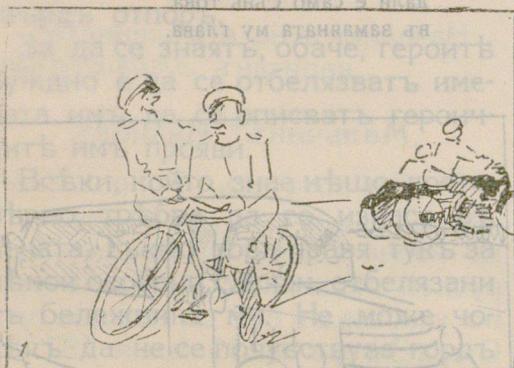
За люта бранъ когато дойдатъ днитѣ,
отново вихрено ще полетите,
за българската честь!

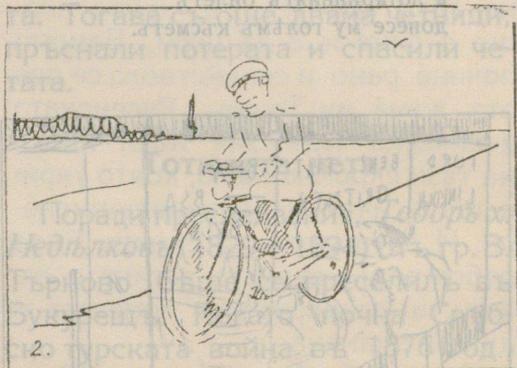

ХУМОРЪ

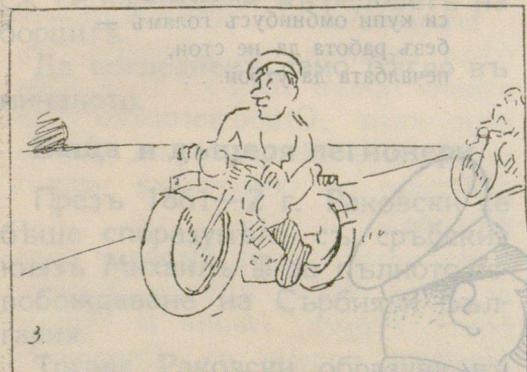
АВРАМЪ НЕ СЕ ПОСРАМИ

1
Съ подпиране отсамъ-оттамъ
въвъ два-три дена нашъ Аврамъ
преодолѣ това тегло —
научи се на колено. . .

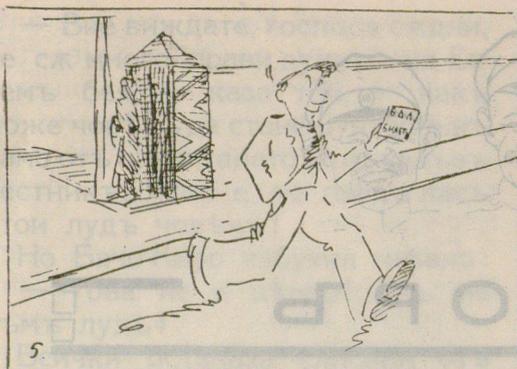
2
И ето го засмѣнѣ, честитѣ,
изъ ширното поле лети,
безъ чужда помощъ — гордѣ и смѣлѣ
въ това, що бѣ преодолѣлѣ.

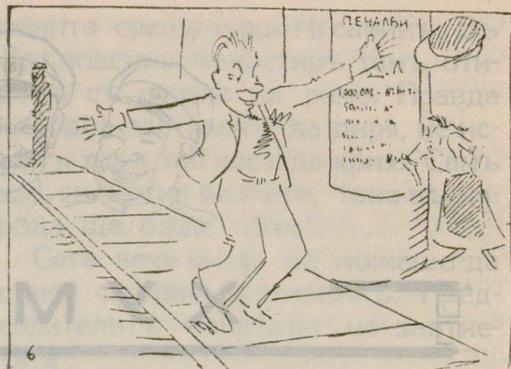
3
Но нашъ Аврамъ не спрѣ до тукъ
и ето го: пакъ-пукъ, пакъ-пукъ —
лети той съсь мотоциклетѣ
изъ хубавия Божи свѣтъ.

4
Не го и туй задоволи
и новъ стремежъ го окрили —
въ кормилото ржцетѣ впили
подкара и автомобилъ.

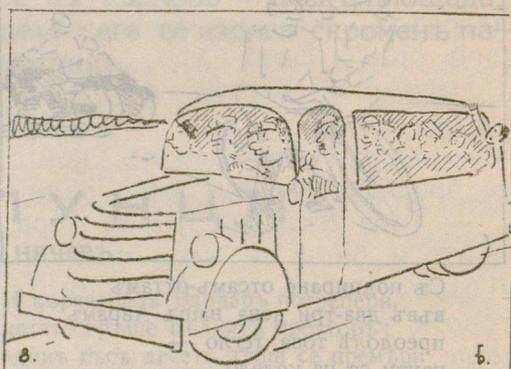
Дойде уречения день,
напустна службата засмънъ,
а лотарийният билетъ
донесе му голѣмъ късметъ.

Развика се честитъ Аврамъ,
не знаеше дори той самъ
дали е само сънъ това
въ замаяната му глава.

Не бѣше сънъ — пари, пари!
Какъ своя духъ да усмири?
И тръгна въ радостенъ захласъ
кола да избере въ този часъ.

И скоро нашиятъ Аврамъ
си купи омнибусъ голямъ —
безъ работа да не стои,
печалбата да утрои. . .

МИНАЛОТО НА БЪЛГАРИНА НАСЪРДЧАВА

И. К. С.

Въ българската душа има много героично. Въ недрата на нашия народъ сж откърмени много герои. Тѣ сж, които бележатъ пжтя ни къмъ възходъ. Къмъ тѣхъ трѣбва да отправяме взоръ въ минути на униние, защото въ дѣлата имъ ще почерпимъ вѣра въ своитѣ сили за борба, за смѣлъ, за нападъ или за съпротива за твърдъ отпоръ.

За да се знаятъ, обаче, героитѣ нужно е да се отбелязватъ имената имъ, да се описватъ героичнитѣ имъ прояви.

Всѣки, който знае нѣщо достойно, трѣбва да го изнася въ печата. Тъкмо това правя тукъ за нѣкои особени случаи, отбелязани въ бележника ми. Не може човекъ да не се почувствува гордъ отъ съзнанието, че наши българи безъ разлика на полъ и възраст, сж грабвали оржжие за защита на родината; че цѣли семейства сж се нареждали въ редоветѣ на борцитѣ.

Да погледнемъ само бѣгло въ миналото.

Баща и дъщеря легионери

Презъ 1861—2 г. Раковски се бѣше споразумѣлъ съ сръбския князь Михаилъ III за пълното освобождаване на Сърбия и България.

Тогава Раковски образува въ Бѣлградъ българска легия, която имаше своя форма и свое знаме. На 15 юний 1862 г. стана сбиване съ турцитѣ, които държаха

бѣлградското укрепление при Кале мегданъ. Българитѣ взеха участие въ тази борба и се отличиха.

Отбелязано е, че въ легиона сж били — *Кара-Стоянъ* съ дъщеря си *Мария* — отъ Бѣлоградчишко. Тя придружавала баща си съ оржжие въ ржка и го пазила.

Още 18 год, тя носила дълга пушка и вземала участие въ чета. Тогава съ още двама четници, прѣснали потерата и спасили четата.

Баща и синъ въ Филипъ-Тотювата чета

Поради преследвания, *Тодоръ х. Недѣлковъ* (1829—1894) отъ гр. В. Търново бѣше се преселилъ въ Букурещъ. Когато почна Сръбско турската война въ 1876 год., отъ която много българи очакваха освобождениетъ и на нашето отечество, Тодоръ взе 16 годишния си синъ Атанасъ (1860—1938) и постъпи въ четата на воеводата Филипъ Тотя. Атанасъ билъ раненъ, а двамата — баща и синъ, наградени съ сръбски знаци за участие въ войната. На следната година Атанасъ се записа въ 4-а опъл. дружина и взе участие въ Освободителната война.

Майка съ двама сина участва въ Освободителната война

Въ архива на известния кап. Райчо Николовъ се намира писмо отъ 18 5 1877 г. отъ *Мария Трифюнова*, живѣеща въ Ромъния, но родена въ Казанлъкъ.

Тя съобщава, че двамата ѝ сина (единият е *Иванъ*) сж въ опълчението. Моли да бжде назначена въ нѣкоя болница, понеже умѣе да превръзва рани. Настоява да не се обажда за това ѝ желание на децата ѝ.

Майка, четири сина и дъщеря революционери

Преди Освобождението въ гр. Русе, на самия Дунавски брѣгъ живѣеше скромното семейство на Тихо Обретеновъ, който имаше 4 сина и 2 дъщери. Бащата почина рано и семейството се пое отъ жена му Тонка. Русенската девическа гимназия носи името на тази скромна жена, която укриваше всички наши революционери. И четиримата ѝ синове бѣха поборници — двамата загинаха въ чети, а дъщеритѣ ѝ помагаша и шиеха знамена.

Дали баба Тонка не е най-голямата българка и най-великата майка?

12 годишно дете — доброволецъ въ 1885 г.

На ул. „Опълченска“ № 122 въ София живѣе *Ценко Ячевъ*, който притежава следния документъ:

Министерство
на
войната
№ 3528 Свидетелство
31 мартъ 1886 г.
София

Предявителъ на настоящото

свидетелство *Ценко Ячевъ* (момче на 12 години), комуто за участие въ Сръбско-българската война военниятъ министъръ разреши да носи военна солдатска форма съ отличие на фелдфебелско звание, които Военното министерствъ съ подписъ и приложение на казания печатъ удостоверява.

Другарьтъ на военния министъръ отъ генералния щабъ капитанъ *Бендеревъ*

Началникъ на отдѣлението капитанъ *Златоустовъ*

„Мальчикъ“ *Ивановъ*

Въ 3-а рота отъ 3-а опълченска дружина е служило невръстно момче *Иваноеъ*, наричано отъ руситѣ „мальчикъ“. То взело лично участие въ боя съ щикове при Стара-Загора на 19 юлий 1877 г. Убито е предъ очитѣ на подпоручикъ С. Кисовъ.

Трима братя въ една чета

Българскитѣ революционери бѣха решили да вдигнатъ въстание презъ 1875 г. То е известно като „Старо-загорско“, защото тамъ бѣ центрътъ. За съдействие се образуваха чети и другаде.

Въ четата въ с. Червена вода, до Русе, бѣха влѣзли тримата братя *Георги, Иванъ и Никола Цончеви*, родени въ Еленскитѣ колиби.

Главенъ редакторъ майоръ *Д. Братановъ*, редакторъ *Караивановъ*

ПЕЧАТНИЦА НА ВОЕННО-ИЗДАТЕЛСКИЯ ФОНДЪ — СОФИЯ 74 — 1939

ПРОВЕРЕНА
1957 г.

ГОДИНА XVII — 1939

ЯНУАРИЙ

КНИЖКА 1

СЪДЪРЖА:

1. Единство въ тройна плътъ 2
2. *Д. Братановъ*. Самодивското изворче. Разказъ 3
3. *Теодоръ Траяновъ*. Балада на южния вѣтъръ. Стихотворение 7
4. *К. Ив.* Кой изтика гаубицата 8
5. *Владимиръ Бориновъ*. Нова година. Стихотворение 11
6. *Николай Фотакиевъ*. Дѣдо Трайко. Разказъ 12
7. *П. Керемидчиевъ*. Въ Албанскитѣ усои 15
8. *Б. Калайджиевъ*. Граничарѣтъ 19
9. *Н. Хр. Пътлешковъ*. Патриархъ Евтимий 24
10. *Йорданъ п. Илиевъ*. Манчо героятъ. Разказъ 27
11. *Т. Анастасовъ*. Бачо Киро Петровъ 31
12. *Никола Г. Начевъ*. На Солунци. 36
13. Хуморъ: Аврамъ не се посрами. 37
14. *И. К. С.* Разни 39

РЕДАКЦИЯ „ОБОРИЩЕ“ 2
О О Ф И Я